

DAGENS FRÅGOR

Pensionsfrågan

Regeringens inbjudan till folkpartiet om förhandlingar i pensionsfrågan var ju inte så märkvärdig efter den ivriga kampanj som förts för en uppgörelse mellan de båda partierna och sedan det gjorts uttalanden även från visst håll inom folkpartiets riksdagsgrupp, som kunde tolkas som en antydning om att en del av gruppen kanske vore villig att med sina röster i det avgörande skedet stödja regeringens förslag. Lika naturligt förefaller det vara att inbjudan avböjdes. Skillnaderna mellan obligatorielinjen och folkpartilinjen är dock i princip så betydande — oavsett att i båda fallen lagfäst rätt till pension avses — att en uppgörelse knappast skulle kunna ske utan att den ena parten gav upp sina positioner på centrala punkter.

Obligatoriets krav på allmän anslutning till systemet och generella schablonmässiga villkor för alla pensionerade kan näppeligen förenas med folkpartiförslagets krav på fullt frivillig anslutning. Obligatoriets fördelningsprincip kan inte sammanjämkas med frivilliglinjens premiereservsystem. Och nog är det svårt att föreställa sig, att folkpartiet skulle kunna gå med på obligatoriets fondbildning och fondförvaltning, som ju — oavsett försök att genom fonduppdelning och återlånerätt för företagen mildra förslagets verkningar — på längre sikt skulle innebära fara för en dominerande statlig maktkoncentration över

kapitalmarknaden och det ekonomiska livet. Under debatterna före folkomröstningen 1957 gjordes från representativt socialdemokratiskt håll uttalanden, som mycket klart visade, att den jättelika statliga fondbildningen just vore något väsentligt i obligatoriet. Och i det nuvarande statsfinansiella läget med en enorm budgetbrist och statliga anspråk på en oerhört mycket större del än hittills av våra begränsade kapitalresurser vore det säkerligen av oskattbart värde för en socialdemokratisk regering att ha en stor pensionsfond till förfogande. Det hade förvånat mycket om folkpartiet icke beaktat, vilken vid inkörsport för socialiseringsframstötter i olika riktningar som ett accepterande av obligatoriet skulle skapa.

Läget i pensionsfrågan är väl således detsamma som det var omedelbart före junivalet 1958. Mot socialdemokraternas, av kommunisterna stödda, obligatorieförslag står de tre borgerliga förslagen. Vad som efter detta inträffat är att den borgerliga majoriteten i andra kammaren försvunnit, och att socialdemokraternas förslag antagligen kan påräkna halva antalet röster i kammaren.

Det är givetvis svårt att bedöma, vad den borgerliga splittringen i frågan betydde för utgången i junivalet. Men det är inte uteslutet att resultatet hade blivit gynnsammare ur borgerlig synpunkt, om man på det hållet hade förmått ena sig om ett gemensamt förslag. Mellan högerpartiets och center-

partiets ståndpunkter förelåg ju i realiteten ingen skillnad; de var och är alltså identiska och innebär frivillig pensionering. Att anknyta detta till folkpartiförslaget borde inte ha mött några oöverstigliga svårigheter, trots nämnda förslags krav på lagfäst rätt till pension, eftersom även här garantier för frivillighet stipuleras. Vad som faktiskt förenade och alltså förenar de tre borgerliga förslagen är det väsentliga, nämligen valfriheten, hänsynen till förhållandena på arbetsmarknaden och människornas egna önskemål — bland annat deras vilja att i skiftande konjunkturlägen och löneförhållanden avstå en del av sin lön för pensionsförsäkring — samt premiereservsystemet som grundval för en sådan försäkring.

Det ligger naturligtvis mycket i invändningen, att man inte bör lagstifta om anställningsvillkor, och att frågan om lagfäst rätt till pension är något för tidigt väckt. Men å andra sidan förefaller tendensen vara, att man allt allmänare ordnar en frivillig tjänstepensionering som påbyggnad på folkpensionen, när denna står i uppenbart missförhållande till inkomsten under aktiv ålder. För stora delar av tjänstemannakåren är saken ordnad, och allt större grupper inrangeras i gällande försäkringssystem. Många företag ger redan nu sina arbetare pensionstilllägg och 1954 erbjöd Svenska Arbetsgivareföreningen LO förhandlingar om kollektivavtal rörande tilläggs-pensionering. Inför folkomröstningen 1957 stod föreningen dessutom bakom den s. k. linje 3, vilken innebar ett försök att ge ett konkret exempel på hur en frivillig tjänstepensionering, som kunde godtagas av arbetsgivarna, skulle kunna se ut. De debatter som sedermera förts har väl snarare ökat än minskat intresset för en lösning av dessa problem och därmed har väl också förutsättningarna för en frivil-

lig pensionering blivit ännu större. Det dröjer måhända inte så särskilt länge förrän man allmänt betraktar en avtalsbestämd tilläggs-pension som en naturlig del av lönevillkoren, och är beredd att underkasta sig de löneavdrag för pensionsavgiften, varom överenskommelse kan träffas.

I nuvarande läge gäller det emellertid för de borgerliga partierna att göra så effektivt motstånd som möjligt mot att obligatoriet blir genomfört. Vi vill inte tro annat än att folkpartiets front mot regeringsförslaget blir obruten, ty en sprängning av partiet skulle sannolikt få ödesdigra konsekvenser för partiet självt. Likaledes har man väl skäl att räkna med att de borgerliga partierna kommer att i det avgörande skedet uppträda enigt i huvudfrågan och således stödja det av de borgerliga förslagen som kommer upp i slutvoteringen. Efter all den energiska opposition som förts mot obligatoriet först vid folkomröstningen och sedan i två allmänna val av alla tre partierna skulle det väcka förundran i vida kretsar, om man ändå manövrerade på så sätt vid omröstningarna, att regeringsförslaget finge majoritet. 19.1.1959.

Dagens Nyheters dimridåer

I full indignation över att Svenska Dagbladet ordagrant citerat en av Dagens Nyheters ledare har den senare tidningen gjort gällande att den aldrig förordat socialdemokratins linje i pensionsfrågan. Var och en som läst professor Gustav Åkermans artikel om »Dagens Nyheters volter» i häfte 9/1958 av denna tidskrift torde ha svårt att dela denna åsikt.

Men inte nog med det. Av allt att döma måste även en av Dagens Nyheters egna politiska medarbetare ha bragts den uppfattningen att tidningen i själva verket förordat den social-

demokratiska ståndpunkten i pensionsfrågan. Det är ingen annan än tidningens f. d. inrikesredaktör, docenten Kurt Samuelsson, som själv torde ha författat den av Svenska Dagbladet citerade ledaren, liksom Dagens Nyheters övriga, mera sakligt betonade ledare i pensionsfrågan under den senaste valkampanjen. Överväldigad av sin egen argumentering gick nämligen hr Samuelsson så långt, att enligt vad han själv senare uppenbarat i en intervju, han i septembervalet röstade på socialdemokraterna!

Det var samme hr Samuelsson som i början av november i ett »klarläggande» i Dagens Nyheter avvisade påståendena om att han skulle övergå till Stockholms-Tidningen, som tre veckor senare lämnade Dagens Nyheter på grund av en — för att låna chefredaktörens ord — »om också villkorlig beredvillighet» att övergå till Stockholms-Tidningen och som i behaglig tid efter årsskiftet inträtt som fast medarbetare i Stockholms-Tidningens redaktion.

Bakom dessa avslöjande data ligger i själva verket ett publicistiskt-ideologiskt debacle av i modern svensk presshistoria tämligen enastående natur, ett debacle som under loppet av ett halvår undergrävt Dagens Nyheters auktoritet och anseende på det inrikespolitiska området. Att detta haft ringa eller ingen betydelse för det överväldigande flertalet läsare av Sveriges största morgontidning — som det numera får lov att heta i annonseringen sedan Expressen, trollkarlens lärning, vuxit sin mästare över huvudet — kan inte betvivlas. Men lika litet kan betvivlas att det inneburit en chock för kärntruppen av Dagens Nyheters liberala läsare, den elit av låt oss säga 2 å 3 %, som kan tänkas ta del av tidningens politiska artiklar, och bland vilka ett icke betydelselöst manfall torde ha ägt rum vid årsskif-

tet. Hur stark chocken varit framgår bäst av att just Expressen av alla tidningar funnit nödigt att ge Dagens Nyheter ett par lektioner om vikten av en viss elementär politisk rätlinjighet, konsekvens och hållning.

Den starka reaktionen mot Dagens Nyheters vinglerier har icke kunnat undgå att göra intryck på tidningens högsta ledning, enkännerligen dess chefredaktör, den i sista hand ansvarige. Redan i samband med docent Samuelssons avgång från Dagens Nyheter sökte också professor Tingsten i en ledare försvara eller åtminstone förklara sig själv och det skedda. Man kan inte med bästa vilja påstå att han var särskilt framgångsrik. Det var en lång, men för att vara av honom inte bara glanslös, utan grumlig kria, av vilken strängt taget bara framgick en sak av intresse, nämligen att den enda politiska skillnaden mellan hrr Samuelsson och Tingsten var den förres »villkorliga beredvillighet» att övergå till Stockholms-Tidningen.

Måhända i känslan av att detta inte var alldeles tillräckligt för att lugna de oroliga läsare av Dagens Nyheter, som alltjämt ville klamra sig fast vid hoppet om att vara prenumeranter på en liberal och borgerlig tidning, beslöt hr Tingsten att på nytt lägga saken till rätta. Det skedde i en serie av fyra ledande artiklar, som publicerades omedelbart innan årsskiftet under samlingsrubriken »Liberalt perspektiv» — vilken, uppriktigt talat, torde ha varit det mest, om inte det enda liberala i artiklarna. De gick nämligen ut på att vidareutveckla hr Tingstens redan tidigare framförda tes att det i själva verket inte längre går att dra någon gräns mellan borgerlighet och socialism och att liberalismen, närmare bestämt, bara är en »avdankad ideologi».

Det är svårt att läsa den tingstenska följetongen utan att få intrycket att

den utgör en serie dimridåer, avsedd att i möjligaste mån söka dölja de förskräckande spåren från sommaren och hösten i Dagens Nyheters ledarspalter. När man studerar alla dessa bortförklaringar får man det ord på tungan, som hr Tingsten själv myntade under sin stora uppgörelse för länge sedan med Fredrik Böök. Det ordet är: alibism.

Hr Tingsten hävdar — med samma slags svepande relativism, som den gången kännetecknade Fredrik Böök — att vi alla är konservativa, alla liberala och alla socialister. Varför då bråka? Det märkliga är bara, att om man får döma av hr Tingstens och Dagens Nyheters hållning, eller rättare brist på hållning, under det senaste halvåret, det viktigaste tycks vara att vi alla är socialister — eftersom det är för den socialistiska ståndpunkten, nu närmast i pensionsfrågan, vi bör ge vika. Och ändå skriver artikelförfattaren själv i den första av sina ledare: »Socialiseringen betyder inte bara att den enskilda människans frihet i arbete och yrke förtvinar, den betyder också den politiska frihetens undergång.»

Varför skall vi då alla vara socialister, kan man med skäl fråga sig? Jo, menar hr Tingsten, vi behöver inte ta socialisternas socialism på allvar. »Programmet är relikter från ett ideologiskt förflutet, det begagnas på sin höjd som utgångspunkt för en icke förpliktande förkunnelse vid festliga tillfällen, att dra fram det vid val och i praktisk politik vore ett befängt infall av en ledande partiman.» Och vidare: »Föråldrad är föreställningen (om en dominerande motsättning mellan borgerliga och socialdemokrater) helt enkelt därför att det inte för närvarande finns bestämda och generella skiljelinjer mellan borgerlighet och socialdemokrati. För tio eller tolv år sedan kunde man under ett kort skede

på grund av socialdemokratins tillfälliga och av några få doktrinärer och opportunisterna framdrivna radikaliseringsprogram med visst fog tala om sådana skiljelinjer; nu kan man det inte.»

Detta är självfallet den springande punkten i hr Tingstens argumentering genom fyra långa, ordrika artiklar, ja, den enda väsentliga. Har han rätt på den punkten är det naturligtvis fullt försvarligt att göra som hr Samuelsson: vara inrikesdirektör i en liberal tidning och rösta med socialdemokraterna, eller göra som hr Tingsten: förvandla liberalismens huvudorgan till ett vapen mot folkpartiet. Men har han verkligen rätt? Naturligtvis så långt som att det vore ett befängt infall av en ledande socialdemokrat att dra fram socialiseringsprogrammet vid ett val och i praktisk politik. Men är det inte belysande för den i inrikespolitiska frågor ofta häpnadsväckande naiviteten professor Tingsten ådagalägger att han håller till godo med detta?

Man drar nämligen inte fram socialiseringsprogrammet — man socialiserar, och man gör det på ett oerhört mycket effektivare och försåtligare sätt än vad programskrivarna någonsin föreställde sig möjligheten av. I hela vårt samhällsliv, på varje lagstiftningsområde pågår en oavlatlig smyg-socialisering, vars följder den omiss-tänksamme inte gör klart för sig. Endast sällan tar sig tendensen så brutala uttryck som i det socialdemokratiska förslaget om den statliga pensionsfonden, som skulle lägga hela kapitalmarknaden under statskontroll: ett socialiseringsförsök, som man tycker inte ens skulle kunna undgå Dagens Nyheters uppmärksamhet. Men det viktigaste av allt är dock den pågående och ständigt accelererade skattesocialiseringen. Genom att socialisera företagets och de enskildas in-

komster uppnår man just att »människans frihet i arbete och yrke för tvinar» och, på längre sikt, »också den politiska frihetens undergång».

Att hr Tingsten, i det dilemma där han försatt sig, föredrar att inte låtsas om detta må vara hans ensak; i bästa fall kan det uppfattas som ett uttryck för hans välkända inkompetens i ekonomiska frågor, som en representant för näringslivet nyligen uttryckte sig. Det ändrar inte det faktum att det finns en gräns mellan borgerlighet och socialism, som inte kan utsuddas av suddiga resonemang. Denna gräns är inget hinder för den av även hr Tingsten förordade samlingstanke, till vilken alla de borgerliga partierna givit sitt principiella bifall, tvärtom. Men det är en gräns som kräver oavlättlig vakthållning för att inte borgerligheten — som exempelvis i pensionsfrågan — skall övermannas genom list eller överrumpling.

Därför är det så beklämmande att se Herbert Tingsten, mannen som när han tillträdde befattningen som Dagens Nyheters chefredaktör var vår mest oförvägne, stridbare och slagkraftige antisocialist nu lägga ut sina dimridåer över det politiska slagfältet. Det sista man hade väntat av honom, sådan man på den tiden kände honom, var att han skulle bidra till att skapa det ideologiska dunkel, där alla katter är grå. Men grått tycks nu ha blivit hrr Tingstens och Samuelssons naturliga skyddsfärg. Endast om man godtar hr Tingstens nya julbudskap — som i hans mun onekligen har en prägel av originalitet — nämligen att »oklarheten blir hälsosam», kan man finna något hälsosamt i hans s. k. liberala perspektiv.

Konjunkturläget

Några av våra främsta nationalekonomer har kring årsskiftet på olika håll i

dagspressen uttalat sin mening om den ekonomiska politik som bör föras under 1959. Gemensamt för dessa uttalanden är det starka betonet av Sveriges allvarliga ekonomiska läge samt förordandet av en radikal omläggning av den ekonomiska politiken.

Det råder knappast någon tvekan om att ett par av de länder som stått i förgrunden för intresset under den senaste tiden — Storbritannien och Frankrike — och som utgör viktiga marknader för svensk export, kommer att söka föra en betydligt stramare ekonomisk politik än de gjort efter kriget. De initiativ dessa länder nyligen tagit till en ökad konvertibilitet kommer, som professor Bent Hansen nyligen framhållit, att göra det omöjligt för dem — och för oss — att i fortsättningen bedriva en fullsysselsättningspolitik utan hänsyn till de konsekvenser detta kan få för penningvärde och bytesbalans.

Det är vidare, som professor Erik Lundberg speciellt betonat, långt ifrån säkert att det blir någon snar återgång till efterkrigstidens inflationistiska internationella högkonjunktur och att vi därför gör klokt i att i framtiden kalkylera med en mera normal internationell konjunkturutveckling med starka krav på strukturomvändningar av vårt näringsliv och oftare återkommande konjunkturbakslag. Det skulle bl. a. innebära att vi i fortsättningen försiktigtvis bör ställa in oss på en varaktig skärpning av konkurrensen på exportmarknaderna, något som givetvis måste få vittgående konsekvenser för vår löne-, skatte- och valutapolitik, ja hela vår ekonomiska politik.

En av ljuspunkterna i svensk ekonomi under 1958 har som bekant varit att de privata investeringarna trots konjunkturavmattningen hållit sig väl uppe. De industriella investeringarna torde sålunda ha legat något sådant

som 10 procent högre än året innan. Goda vinster under 1957 och investeringsavgiftens borttagande torde, tillsammans med en del andra gynnsamma faktorer, ha verkat stimulerande.

Det är givetvis omöjligt att ha någon bestämd uppfattning om hur stor den privata investeringsvolymen kommer att bli i år. Enligt en av Kommerskollegium i dagarna publicerad prognos skulle de industriella investeringarna under 1959 komma att ligga på ungefär samma nivå som under det gångna året. Den allt starkare pris-konkurrensen såväl på exportmarknaderna som här hemma bör emellertid, tillsammans med den relativt hårda företagsbeskattningen, verka försämrande på företagens möjligheter till en fortsatt omfattande självfinansiering. Lika allvarligt är det att de redan tidigare otillfredsställande lånemöjligheterna för företagen ser ut att bli än sämre. Kapitalmarknadens resurser har ju sedan länge väsentligen kommit staten och bostadsbyggandet till godo, därnäst kraftverksbyggandet och den kommunala investeringsverksamheten. På penningmarknaden kommer riksbankens likviditetsålägganden att begränsa affärsbankernas möjligheter att förse näringslivet med kapitalbildningskrediter.

Samtidigt med denna för näringslivets finansiering så brydsamma situation har det från statsmakternas sida tillkännagivits att totalbudgeten för 1959/60 kommer att uppvisa ett underskott om lågt räknat 2,5 mdr kr. Statsmakterna kommer därmed att tvingas höja skatterna, att lånevägen balansera budgeten, eller att skära ned statsutgifterna. Med all sannolikhet måste alla tre metoderna komma till användning. Finanspolitiken står m. a. o. mer än på länge i förgrunden för intresset.

Möjligheterna till skattefinansiering är emellertid redan hårt utnyttjade.

En allmän omsättningsskatt torde vara den enda skatteform av betydelse som hittills icke kommit till användning. Att en sådan är att emotse antydes också i försiktiga ordalag i finansplanen. Med hänsyn till risken för pris- och kostnadsstegringar, på grund av väntade kompensationskrav vid kommande löneförhandlingar, ter sig emellertid införandet av en allmän omsättningsskatt allt annat än lockande i dagens situation.

Tyvärr är också möjligheterna till ökad statlig upplåning utan kreditexpansion och utan ogynnsamma återverkningar på näringslivets finansierings- och investeringsmöjligheter mycket små. Staten tar ju redan nu en alltför stor del av penning- och kapitalmarknadens resurser i anspråk. Vårt redan nu högt uppdrivna kostnadsläge och vår svaga valutareserv lägger också hinder i vägen för en — i händelse av en kvardröjande konjunkturavmattning — i och för sig motiverad expansiv ekonomisk politik.

I det läget återstår knappast annat än att med större kraft än hittills skära ned statsutgifterna. Det är en smärtsam operation, men den kan knappast uppskjutas ytterligare. Utan en sanering av den statliga budgetpolitiken på det ena eller andra sättet ter sig andra ekonomisk-politiska åtgärder tämligen meningslösa.

Regeringen bör genom en väl avvägd finans- och penningpolitik ha goda förutsättningar att under nuvarande konjunkturavmattning och kraftiga internationella prisfall stabilisera penningvärdet. Därmed bör regeringen också ha vissa möjligheter att tillbakavisa kravet på »nollställning» från de statsanställdas sida, ett krav, som om det godtages, har en starkt prejudicerande betydelse för stora delar av arbetsmarknaden. Regeringen bör vidare kunna avvisa jordbrukarnas krav på »inkomstlikställighet»

och liknande anspråk från andra grupper under hänvisning till att den tid är förbi då vi kan bevilja oss lönehöjningar utan att avvakta om en därtill svarande produktivitetsökning ägt rum. Skulle regeringen icke lyckas stabilisera priser och löner är det stor risk för att landet råkar in i en allvarlig sysselsättningskris, något som den sittande regeringen alltid sagt sig ha speciella förutsättningar att kunna förhindra.

Socialpolis?

»Intresset för detta spörsmål är dock sedan länge stort och ett avsevärt antal utredningar i frågor av större eller mindre betydelse för bekämpande av ungdomsbrottsligheten pågår.» Så lyder en nyckelmening i riksdagens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr B4 år 1958 i anledning av några högermotionärers motioner om snabba och resoluta åtgärder för ungdomsbrottslighetens bekämpande. I den heldagsdebatt i andra kammaren som utlåtandet föranledde föll också gång på gång regeringens representanter tillbaka på försvarslinjen »pågående utredningar» och åhöraren ingavs onekligen känslan av att stora omvälvande ting var i görningen.

Mot denna bakgrund bör man se det betänkande om socialpolis och kvinnor i polistjänst som polisverksamhetsutredningen presenterade i slutet av föregående år och som nu males i remisskvarnen. Men gör man det, så upplöses de spända förväntningarna i intet. Änjo avslöjas det bedrägliga i att förlita sig på pågående utredningar.

Vad först beträffar utredningens s. k. riktlinjer för anlåtandet av kvinnor i polistjänst klaras dessa snabbt av på tjugofem trycksidor i betänkandet. Detta har ej heller mött några större svårigheter enär utredningen

här så gott som uteslutande sammanfattat de förutsättningar som f. n. gäller för de kvinnliga polisernas arbete och vidare redogjort för i vilken omfattning och på vad sätt kvinnor nu används i polistjänst. Några egna konkreta förslag, för att tillgodose utredningens egen uppfattning om att kvinnor skall kunna anlitas för polistjänst i större omfattning än vad som f. n. är fallet, mäktar sakkunnige icke framlägga. Måhända har utredningens försiktiga attityd sin förklaring. Troligtvis vill man till varje pris undvika att stöta sig med det manliga kårintresset inom polisen. Det är nämligen — vilket icke utsäges i betänkandet — motståndet från polisernas personalorganisationer, som försvårar och förhindrar ökad rekrytering av kvinnliga poliser. Bakom denna opposition ligger som vanligt lönefrågan. Kravet på högre lön för storstadspolisen får större tyngd om man »erfarenhetsmässigt» lyckas visa att polistjänsten är så krävande fysiskt och psykiskt, att kvinnorna skyr den.

Viktigare är förslaget om socialpolis. Ehuru utredningen även på denna punkt mer genomsyrats av referatlusten än av en önskan att tillföra diskussionen nya synpunkter kan likväl urskiljas vissa konkreta förslag, nämligen följande.

1. Stadgande införes i lagen om socialhjälp om skyldighet för polisman att till socialnämnd göra anmälan då han finner att människor lever i nödställd situation.

2. Bestämmelse införes i polislagen om skyldighet att i vissa polisdistrikt upprätta socialpolisavdelning.

3. Socialpolis skall i princip ej träda in på de socialvårdande myndigheternas arbetsfält. Dess arbete på det sociala området skall vara uppsökande.

4. Person som gjort sig skyldig till brottslighet av mera allvarlig beskaffenhet skall särskilt registreras och på

obestämmd tid bli föremål för en diskret observation från polisens sida.

5. Polisutbildningen kompletteras med ämnet socialpolislära.

Av dessa förslag synes endast det sista vara av reellt värde och beröra ett för effektiviseringen av polisverksamheten vitalt problem. Polisens utbildning är f. n. knappast anpassad efter de krav på kunnande allmänheten ställer på den enskilde polismannen. Rekryteringssvårigheterna har lett till att den grundläggande skolutbildningen hos polisaspiranterna ofta är bristfällig och måste kompletteras i polisdistriktens regi. Vidare torde den grundläggande polisutbildningen (konstapelklassen) vara alltför ambitiös. Den synes omfatta för många ämnen och för mycket i varje ämne för att den blivande polismannen under de 21 arbetsveckor kursen pågår skall för framtiden kunna fullt ut tillgodogöra sig undervisningen. Utbildningen följes sedan icke upp och i Stockholm exempelvis dröjer det upp till 7 år innan polismannen får tillfälle till en kompletterande teoretisk utbildning i form av assistentklass. Under dessa år utnyttjas polismannen huvudsakligen för patrulleringstjänst.

Differentierad fortlöpande efterutbildning saknas sålunda trots att en sådan måste anses särskild påkallad för polistjänsten, som ständigt får ändrat innehåll genom tillkomsten av ny lagstiftning och genom strukturella förändringar i samhället. Vad som erfordras är i första hand icke en ytterligare utökning av konstapelklassens undervisning med socialkunskap på sätt utredningen förordat, utan en omläggning av hela undervisningssystemet för polisen med en kort gemensam utbildning, som sedan fortlöpande bygges på med teoretisk och praktisk efterutbildning anpassad till vederbörandes kvalifikationer, arbetsuppgifter och personliga intressen.

Punkterna 1-3 har att döma av presskommentarerna till betänkandet ansetts utgöra ett synnerligen värdefullt bidrag till försöken att komma till rätta med den ständigt ökade och förvärrade brottsligheten. Här finns anledning till en kraftig gensaga. Vad utredningen gjort är egentligen endast att till substantivet polis föga det magiska ordet »social». Någon ändring i sak när det gäller polisens arbete skulle förslaget knappast medföra. Att i socialhjälpslagen inskriva en skyldighet för polisman att kontakta socialnämnd förändrar intet. Som utredningen själv analyserat förutsättes redan i allmänna polisinstruktionen, lösdruvarlagen, barnavårdslagen, lagen om nykterhetsvård m. fl. författningar fortlöpande kontakt mellan polisen och berörda sociala myndigheter.

Att föreskriva skyldighet för vissa polisdistrikt att upprätta socialpolisavdelning förändrar i realiteten intet. Polisen ålägges endast att med oförändrad personalstyrka men med ändrad organisation utvidga de nuvarande arbetsuppgifterna till att omfatta även sådana av mer utpräglat social natur. Bakom detta förslag kan icke ligga annat än insikten om att de socialvårdande organen ej kunnat fylla sina i gällande sociallagstiftning föreskrivna uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Detta problem löses icke utan förvärras om polisen, som i storstäderna är kraftigt underbemannad skall ombesörja vad socialhjälp och socialvård nu ej rår med. Principiellt torde det även vara felaktigt att allt för mycket betona polisens sociala uppgifter på bekostnad av dess mer naturliga brottsspanande och ordningsupprätthållande arbete.

Vad slutligen punkt 5 angår — förslaget om ett övervakningssystem av vissa svårare brottslingar — inger den allvarliga betänkligheter. Utredningen har exempelvis ej klart avgränsat

vilka personer som skall hänföras till den s. k. observandkategorien. Influerad av modern sociallagstiftnings lösliga definitioner har utredningen förordat att till observanderna skall hänföras icke endast de som belastas av kvalificerad brottslighet utan även annan person då det »med hänsyn till hans ungdom, livsföring eller andra förhållanden framstår som önskvärt att han ställes under observation». Övervakningen skall sedan *under ej fixerad tid* ske varthän i landet han flyttar. Möjligheterna till en s. k. diskret övervakning är nog i själva verket mycket små. Om handlingar rörande en persons brottsliga förflutna över-sändas till polismyndighet på ny ort och övervakningen verkligen följes upp kommer det inte att dröja länge förrän både arbetskamrater, chefer, umgänge m. fl. får kännedom om förhållandena. Den brottsliges försök att börja ett nytt liv stjälpes mer än vad det hjälpes.

Polisverksamhetsutredningens förslag måste överlag anses vara illa underbyggda. Detta första exempel på regeringens »pågående utredningar» inger allvarliga farhågor för att regeringen saknar förmåga att komma till rätta med det stora problem som ungdomsbrottsligheten och den tilltagande asocialiteten utgör.

Försvarskostnaderna under 1959/60

Regeringen förefaller i allt väsentligt beredd att fullfölja sommarens riksdagsbeslut om försvaret och ta dess ekonomiska konsekvenser. Försvarsministern framhåller i statsverkspropositionen, att den dominerande uppgiften vid utarbetandet av försvarsbudgeten varit att arbeta vidare efter beslutets allmänna, grundläggande riktlinjer och ytterligare konkretisera dem. Han är vidare angelägen att

påpeka de möjligheter detta ger oss att även fortsättningsvis upprätthålla ett militärt försvar väl ägnat att utåt framgångsrikt hävda vår neutralitetspolitik.

Försvarskostnaderna för 1959/60 — det modifierade Adamsalternativets andra år — beräknas till 2 776 milj. kronor, vartill kommer ett särskilt prisregleringsanslag på 60 milj. kronor för täckning av eventuellt inträdande löne- och prisstegringar. Beloppet har fixerats på så sätt att man i enlighet med försvarsbeslutet ökat löpande års anslagsbelopp med 2,5 %.

Riktpunkten för krigsmaktens utveckling är helt naturligt att man inom den fixerade ekonomiska ramen försöker åstadkomma största möjliga samlade försvarseffekt. Vidgade möjligheter måste för den skull skapas för den tekniska utvecklingen inom försvaret. Detta leder ofrånkomligen till en minskning av krigsorganisationen och en häremot svarande anpassning av fredsorganisationen.

Detta handlingsprogram — i princip sanktionerat genom försvarsbeslutet — återspeglar sig i budgetförslaget på många punkter. Framförallt är den ökade ekonomiska insatsen på robotområdet iögonfallande.

Av den sammanlagda ökningen på omkring 80 milj. kronor, som föreslås under fjärde huvudtiteln, faller drygt hälften på anslaget för anskaffning av luftförsvarsrobotar där en stegring från 24 milj. kronor till 65 milj. kronor kan noteras. Flygmaterielanslaget föreslås öka med 30 milj. kronor och arméns tygmaterielanslag med ett tiotal miljoner.

En betydande utökning sker av personalen vid robotbyrån inom flygförvaltningen. Arbetet på framtagandet av en attackrobot skall intensifieras. Vid bedömning av behovet av personalförstärkning har försvarsministern särskilt uppmärksammat ar-

betet med vidareutveckling och förbättring av luftbevakning och stridsledning bland annat för att kunna betjäna de förband som kommer att tillföras luftförsvarsrobot. I det sammanhanget betonas den stora vikt man bör fästa vid behovet av telemotmedel. Även inom armétygförvaltningen föreslås viss personalförstärkning främst för konstruktionsuppgifter beträffande stridsfordon. I övrigt erinras om de omfattande forskningar som pågår i syfte att vidareutveckla ubåtsvapnet.

Enligt tidsplanen för fredsorganisatoriska förändringar i besparingssyfte som motvikt mot fördyringar på grund av teknisk utveckling, skall K 3 i Skövde och i huvudsak flottans skolor i Göteborg dras in nästa budgetår. Propositionen innehåller förslag härom. Rationaliseringsåtgärder på längre sikt skall ytterligare övervägas för arméns del efter utredning om lämpligt övnings- och skjutfält för A 1 av särskilt tillkallade sakkunniga och efter det att chefen för armén framlagt vissa kompletterande förslag bland annat rörande besparingar inom luftvärnets fredsorganisation. Chefen för marinen har fått i uppdrag att utreda frågan om att reducera KA 4 i Göteborg till skolförband och chefen för flygvapnet har i särskild skrivelse, som för närvarande behandlas hos Kungl. Maj:t, gjort vissa framställningar om ändringar i flygvapnets organisation. Förslag till åtgärder betingade av nämnda utredningar och framställningar förväntas föreläggas riksdagen under våren.

På forskningssidan, där företrädesvis de resurser som ställs till försvarets forskningsanstalts förfogande tilldrar sig intresset, framförs som väntat inga förändringsförslag rörande forskningsverksamhetens principiella inriktning. Fjolårets uppskovsbeslut rörande förberedande åtgärder för

framställning av svenska atomvapen föreslås få förlängd giltighet. De anförda motiven härför kan sägas utgöra en illustration av regeringens vankelmot och det socialdemokratiska lägre splitsning i dagens mest brännande och aktuella försvarsfråga. Här har det uppenbarligen gällt att prestera en försiktig skrivning, som kan godtas av såväl den ena som den andra ytterlighetsriktningen inom regeringspartiet. Departementschefen hävdar att Sverige bör i avvaktan på resultaten av pågående stormaktsförhandlingar avstå från att fatta beslut i kärnvapenfrågan. Han fortsätter att en sådan avvaktande hållning är ägnad att utåt understryka den vikt svenska regeringen fäster vid ansträngningarna att få till stånd internationella överenskommelser om kärnvapenprovets upphörande samt begränsningar i produktionen av dessa vapen.

Svårligen kan inses att en anslags-tilldelning om 2,8 milj. kronor för forskning och undersökningar med ändamål att framta underlag för konstruktion av atomladdningar — det aktuella militära yrkandet är nämligen av den arten och storleksordningen — skulle minska tilltron till allvaret i den svenska regeringens vilja att verka för ett allmänt kärnvapenförbud. Stormaktsförhandlingar om internationella överenskommelser av sådant slag kommer säkert att pågå så länge fred består, varför uppskovsbeslut kan framtvingas under åberopande av samma motiv år efter år till dess våra möjligheter att välja mellan atombeväpning eller inte definitivt försuttits. Om detta verkligen är regeringens avsikt hade ett klarläggande på den punkten varit smakligare. Om så inte är fallet borde i eget och landets intresse en smidigare motivering förebragts. Det kan inte hjälpas, men man får ett intryck av att

atomvapenfrågan hittills skötts på ett mycket olyckligt sätt.

Den förutsatta kompensationen för inträdande löne- och prisstegringar kommer i fortsättningen att ske över ett nyinrättat prisregleringsanslag. Regeln skall härvid vara att kompensationen skall tillföras respektive anslag under löpande budgetår så att förskjutningar mellan olika budgetår undviks. Man har tänkt sig att följa upp kostnadsutvecklingen på fjärde huvudtiteln med tillhjälp av en särskild försvarsindex, som skall belysa kostnadsutvecklingen på fjärde huvudtiteln anslag och beräknas efter grunder samt anpassas till budgetära sammanhang på sätt som den s.k. »Försvarsindexgruppen» redovisat i en nyligen avlämnad promemoria.

För att eliminera den cirkelpåverkan, som påstås kunna uppstå om beräkningarna grundar sig på de faktiska upphandlingspriserna, kommer prisförändringarna att framräknas på basis av civila varor och tjänster.

Om den skisserade metodens värde i praktiken är det ännu för tidigt att uttala sig. Det finns dock anledning att befara att man för indexseriernas konstruerande fordrar tillgång till ett mycket omfattande statistiskt grundmaterial, vars framtagande påtvingas försvarsförvaltningarna till förfång för väsentligare arbetsuppgifter. Systemet förutsätter också komplicerade räkneoperationer och kommer sannolikt att medföra onödigt administrativt krångel. Någon större grad av exakthet än vad enklare metoder kan ge kommer ändå inte att kunna uppnås. Risk föreligger för att det föreslagna invecklade förfaringssättet undanskymmer det naturliga slutmålet för ansträngningarna, nämligen att klarlägga inträffade verkliga löne- och prisstegringar. För det är väl i alla fall regeringens mening att genom försvarsindexgruppen skapa ett system, som automatiskt förverkligar försvars-

beslutets idé om att vidmakthålla försvarsanslagens realvärde?

Spöket reser västerut?

De flesta medlemmarna av vad som i Sovjet kallas den partifientliga gruppen, hrr Molotov, Kaganovitj et consortes, framlever nu sina dagar i en slags spöktillvaro på orter långt borta från ära och makt. Malenkov är hittills den ende, om vilken ryktet med större bestämdhet uppger att han definitivt inträtt i andevärlden. Bulgarin har tillsvidare och efter en avbön i former, som lär ha utmanat löjet även i Sovjetunionen, fått stanna i Moskva — om i beredskap för uppgiften som kronvittne eller ej får den kommande partikongressen utvisa. Om Kaganovitj upplyste nyligen Mikojan, att han vore chef för en asbestkoncern i Ural.

Detta är onekligen ett mera hyfsat sätt att behandla fallna motståndare än på Stalins tid. Man kan tvivelsutan betrakta denna nya praxis som ett av uttrycken för den pågående legaliseringsprocessen i Sovjetunionen.

När Molotov på sin tid placerades som ambassadör i satellitstaten Yttre Mongoliet var förmodligen avsikten att redan avståndet Moskva-Ulan Bator skulle utgöra en effektiv garanti mot besvärande inflytande från hans sida. Nu uppges det från många håll, att Chrusjtjov missräknat sig helt på den punkten. Molotov lär ha varit ett högst verksamt spöke. — Som gammal stalinist och konservativ kommunist åtnjuter han högt anseende i det röda Kina. Moskvaregimen lär rentav ha fått begrunda det förargelseväckande skådespelet av Molotov som ideologisk inspiratör och politisk rådgivare åt kineserna. Hans offentliga uttalanden — om vilka ej ett ord hörts i den ryska pressen — har sålunda högaktningfullt anammats av de kinesiska tidningarna. Chrusjtjovs förargelse kan

inte just ha minskats av vetskapen om att vad han själv i en liknande situation än skulle kunna revanschera sig med, inte bleve det genom ideologiska insatser.

Nu påstås det att Kreml avser att förflytta Molotov från den ambassadörspost, som han mot alla beräkningar lyckats göra till något av en personlig nyckelposition, till den ur regimens synpunkt förvisso mindre vådliga ställningen som ambassadör i Haag. Hr Molotov skulle där få tillfälle att i fredsstolens skugga förvalta ryska intressen av något annan valör. Om ryktet talar sanning, skulle detta vara ett klart belägg på att hans verksamhet i Ulan Bator inte lämpligen kan förenas med Chrusjtjovs syn på den önskvärda omfattningen av Molotovs inflytande — måhända inte heller med den ryska politikens intentioner gentemot Sovjet-Kina.

Sedan får man livligt hoppas, att

det rykte, som säger att hr Molotov skall placeras i Helsingfors, inte är sant. Hans personlighet är så välkänd på denna sidan av järnridån, att en dylik placering måste te sig oroande ur finländsk och även ur svensk synpunkt. De många västerländska statsmän eller publicister, som fått tillfälle — eller tvingats — lära känna honom närmare är enstämmda i sin bedömning. Molotov är på en gång en ortodox stalinist och en glödande rysk patriot med en envishet, hårdhet och effektivitet, som väcker motvillig beundran. Vart han än kommer driver han med obeveklig kraft den politik som betingas av ryska intressen och hans fasta lojalitet mot världsrevolutionens idéer. Bliir han Lebedevs efterträdare i Helsingfors skulle detta ge mer än en fingervisning om den sovjetryska politikens avsikter gentemot Finland.

OMBUDSMAN EDBERG OCH KOMMUNISMEN

I EN ARTIKEL »Pacifism och defaitism» i Svensk Tidskrift nr 10/58 redogjordes för de olika »fredsorganisationernas» sätt att arbeta. Bl. a. diskuterades även somliga av AMSA-gruppens medlemmars politiska sympatier, varvid särskilt begreppet »kommunistisk anknytning» skärskådades. Beträffande en av de omnämnda personerna, ombudsmannen och förbundsordföranden Bror Edberg i »Ungdomens Fredsförbund» är det en källa till stor tillfredsställelse att kunna meddela, att misstankarna om kryptokommunistiskt verksamhet varit ogrundade. Hr Edberg har sålunda icke varit verksam i den kryptokommunistiska organisationen »Demokratisk Ungdom». Däremot besökte hr Edberg visserligen DUV:s (Demokratisk Ungdoms Världsfederation) årsmöte i Peking

1954 men ej som delegat utan som »observatör». Sina kritiska reflexioner med anledning av detta Kinabesök har hr Edberg redovisat i Frisinnad Ungdom (nr 17/1954). Hr Edberg har även personligen understrukt sin antikommunistiska inställning.

Denna hr Edbergs antikommunistiska inställning gör det så mycket mera förvånansvärt, att han velat engagera sig i AMSA. Ty, som understrukits, AMSA:s verksamhet kan endast gynna kommunismen, då här de enda verkliga sympatierna för en isolerad svensk avrustning torde vara att finna. Att detta förhållande självfallet bestrides av de agerande i AMSA, och att dessa härvidlag torde befinna sig i god tro, är endast att djupt beklaga.

Birger Hagård.